

ANTİK MİSİRİN DIŞINDA DİĞER AFRİKA ÜLKELERİ SPOR TARİHİ SPORT HISTORY OF COUNTRIES OTHER AFRICA OF EXCEPT ANCIENT EGYPT

Feyzullah KOCA*
Osman İMAMOĞLU**

Öz

Bu çalışmada Afrika kıtasında antik çağda Mısır dışında diğer ülke ve kabilelerde yapılan sporların araştırılması amaçlanmıştır. Literatür taraması yapılmıştır.

Mısırlı olmayan çeşitli Afrikalı nüfusların dilbilimsel tarihi ve arkeolojik kanıtları, modern tarihçilere güreşin neredeyse tüm Batı Afrika gruplarında yaygın olduğunu göstermektedir. Birçok Afrika kabileleri ve ülkeleri, dövüş sanatları gelenekleri, sözlü tarih, ritüeller ve gerçek sanatların kendileri aracılığıyla yüzlerce kuşaktan geçerek tarihlerini yaşıyorlar. Çoğu Afrika dövüş sanatı, savaşmak için doğrudan bir sonuçtu. Bununla birlikte, birçok toplumda hiyerarşik bir fonksiyona da hizmet etmişlerdir. Dövüş sporları Afrika kıtasındaki hemen hemen her kabile topluluğu içinde bulunur, ancak her grup savaş sanatlarını farklı şekilde uyguladı ve yaşadı. Ramses III'ün kahramanlıklarını tasvir eden Mısır resimlemelerinde, firavun yabancılar ile güreştiği ve daha sonra onları mağlup ettiği gösterilmiştir. Nubyalı güreşçilerin bugünün serbest stil güreşine benzer bir mücadele dinamikleri vardı. Sudan'ın Nubaları kendi topraklarında ve Mısır'da güreşti. Nijerya Halkının güreş tarzına ek olarak bir Dambe sistemi vardı. Dambe, savaşçıların geleneksel boks yapmanın en eşsiz biçimlerinden biridir. Geleneksel olarak, dambe boksörleri bellerine kemer takarlardı ve bazen ellerinde tılsımlar ve diğer takılar vardı. Şamarlama boksu aynı zamanda köylerdeki genç erkeklerin eğlencesiydi. Sudan'ın Nubası da sopalarla mücadele ve milattan önce on dördüncü yüzyılda yarıştı. Eski Afrika dünyasının en popüler atletik yarışması güreşti. Mısırlılar Nubyalı okçuları ordularına aldılar, Nubyalı güreşçiler de Mısırlılar tarafından çok saygı gördüler. Geleneksel Nijerya Boks (Dambe) köy seviyesinde gerçekleşen bir halk dövüş sporuydu.

Afrika kıtasındaki sporun tarihi görünümü Mısır'a odaklanarak büyük ölçüde çarpıtılmıştır. Çok sayıda ülkeye, ülkeye, şehre, köylere, kamplara ve kavimlere ev sahipliği yapan muazzam bir kıta olan Afrika, Mısır'ın hikâyesiyle sınırlı olmayan bir sporla mücadele tarihine sahiptir. Kadim Nubyalılar güreş, Dambe ve sopa dövüşüne katıldılar. Mısırlıların Nuba gibi kabilelere boyun eğdirdiğini düşünmek mantıklıdır.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Antik Çağ, Geleneksel Spor.

Abstract

In this study, it was aimed to investigate the spores in other countries and tribes non Egypt over the ancient African continent. A literature review was conducted.

Linguistic history and the archaeological evidence of various non-Egyptian African populations demonstrate to modern historians that wrestling was widespread in almost all West African groups. Many African tribes and countries live their history as their martial arts traditions have passed on, through oral history, rituals, and the actual arts themselves, through hundreds of generations. Most African fighting arts were a direct corollary to combat. However, they also served a hierarchical function in many societies. Fighting sports are found in nearly every tribal community in the African continent, but every group practiced and lived their martial art differently. In Egyptian pictographs depicting the exploits of Ramses III, the pharaoh is shown wrestling with foreigners and subsequently vanquishing them. Nubian wrestlers had a dynamic of fighting similar to today's freestyle wrestling. The Nuba of Sudan wrestled in their home territory and in Egypt. The Hausa of Nigeria had a Dambe system in addition to their wrestling style. Dambe is one of the more unique forms of traditional boxing in that the fighters. Traditionally, dambe boxers wore loin-cloths and sometimes clutched amulets and other charms in their hands. Slap-boxing was also a pastime of young men in the villages. The Nuba of Sudan also competed in stick-fighting and a fourteenth century B.C. The most popular athletic contest in the ancient African world was wrestling. Egyptians recruited Nubian archers into their army, that Nubian wrestlers were also highly esteemed by the Egyptians. Traditional Nigerian Boxing (Dambe) was a Hausa martial sport that took place at the village level.

The historic overview of sports on the African continent is has been greatly skewed by the focus on Egypt. Africa, a tremendously vast continent that is home to numerous countries, states, cities, villages, camps, and tribes, has a history of fighting sports that is not limited to the story of Egypt. The ancient Nubians participated in wrestling, Dambe and stick fighting. It is reasonable to think that the Egyptians subjugated tribes like the Nuba.

Keywords: Africa, Antiquity, Traditional Sports.

GİRİŞ

İnsanların kişiliğinin oluşumunda devamlı olarak içten ve dıştan gelen uyarıcıların etkisi yanında kalıtım, aile yaşamı, aile dışındaki yaşam koşulları, toplumun beklentileri gibi çok çeşitli etkenler rol oynamaktadır (Koca ve ark.,2018 a). BU beklentiler ve yaşam tarzları ülkelerin insanlarına ve onların

* Öğr. Gör., Erciyes Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi.

** Prof. Dr., OMÜ Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi.

yaşantılarına ve davranışlarına etki etmiştir. Hiyerogliflerden, duvar resimlerine, spor malzemelerine kadar Mısırlı sporun kanıtı çoğunlukla kralların ve soyluların mezarlarından veya tapınak anıtlarından gelmektedir. Dolayısıyla elit üzerine yoğunlaşır ve resmi doktrini yansıtmaktadır (Kyele,2014). Antik çağ Mısırlıların, Yukarı Mısır'daki Akhmem'de düzenli olarak uluslararası oyunlar yapılmasına yönelik bir teori bulunmaktadır. Mısır'da sporun doğup büyüdüğü ve buradan Yunanistan'a, Roma'ya ve dünyanın geri kalanına yayıldığı söylenmektedir (Demirtaş ve İmamoğlu,2018).Mezar odalarında bulunan renkleri solmamış resimler aşağı yukarı 1500 yıllık bir zaman kesimini canlandırmaktadır. Spor alanındaki araştırmalar, giyinme tarzının ve renklerin bireyler üzerinde etkilerinden dolayı algısal farklılıklar yarattığını ortaya koyar (Yamaner ve İmamoğlu, 2018a). Mısır'da vücut kültürünü teşkil eden faaliyetler arasında bugünkü anlamı ile cimnastik hareketlerinin ve dansın varlığını ortaya çıkarmaktadır (İmamoğlu ve ark.,2018; Kornexl, 201/2011). Dünyada popüler dövüş sanatlarının Judo, Greko-Romen güreş, boks, tekvando, Muay, Sumo gibi bazıları ulusal yarışma formlarına ulaşmış iken bazıları yerel kalmıştır. Ancak, dünyanın bazı uzak köşelerinde, eski ritüel savaş gelenekleri bu güne (veya son zamanlara) kadar devam etmiştir (<http://www.fscclub.com>). Dövüş sanatlarının ilk çıktığı yer Afrika olarak belirtilir. Mısır olarak bilinen Kemet, Afrika'nın en eski ve en iyi korunmuş medeniyetlerinden biridir. Dövüş sanatları 11 ve 12. hanedanlar tarafından daha önce var olmasına rağmen, orada tam olarak yer aldılar. Bugün "Hasan family tepesi" anlamına gelen Beni Hasan denir. Var olan 39 kaya mezar var. 39 mezardan üçü, tüm Kemet'te (Mısır) benzersizdir. Bu üç mezarda, yüzlerce illüstrasyon Dünya üzerindeki en bilinen dövüş sanatlarını temsil ediyor. Baqet, Khety, Bafetin oğlu ve Amenemhat mezarlarında yer alan resimler, Milattan önce 2800'den günümüze kadar, 11. ve 2. Hanedanlar arasında yer alır ve yalnızca tek el tutma, tekme ve yumruk atma, aynı zamanda silahlardan oluşan el dövüşünü temsil eder. Yay ve ok, enstrümanlar, topuz/gürz, mızrak, sopalar/değnekler, kulüpler, sopa dövüşü ve atma sopaları) vardır (<http://enacademic.com/dic.nsf/enwiki/11837423>).

Tarihçiler genellikle Afrika sporlarının tarihini eski Mısırlıların uygulamalarına indiriyorlar. Fakat Afrika kıtasındaki hemen hemen her kabile topluluğu içinde savaş sporları bulunuyor. Sanat ve heykel, mimari ve mezarlar, şarkılar, dans ve hatta dövüş sporları tarihçilere zengin ve karmaşık ve ilginç bir toplum tasvirini sunabilir. Eski Yunanlılar, eski dövüş sporları hakkında bir şeyler yazmış olabilirler, fakat birçok Afrika kabilesi dövüş sanatları gelenekleri, sözlü tarih, dini törenler ve gerçek sanatların kendileri aracılığıyla yüzlerce kuşaktan geçerek tarihlerini yaşamaktadır. Afrika kıtasındaki sporun tarihi görünümü Mısır'a odaklanarak büyük ölçüde çarpıtıldı. Mısır, firavunları ve piramitleri ve Roma imparatorluğuyla olan bağlantısıyla, Batıların kıtanın büyük çoğunluğundan çok daha fazla dikkat çekmiştir (https://sports.vice.com/en_ca/article). Sağlığın standardını yükseltmede sporun paha biçilemez rolünün tam olarak bilinmesi ve dolayısıyla Ulusal üretkenliğin, bir bütün olarak Eski Mısırlıların, erkekleri, kadınları, gençleri ve çocukları sportif faaliyetlerde bulundular (İmamoğlu ve Koca, 2018). Eski Mısırlıların uygulamadığı bir sporu düşünmek zordur. Benni Hasan mezarları, yüzme, güreş, dans, jimnastik, hokey, yoga ve daha birçok spor için gösteri yeridir (El-Gammal, 2008). Özellikle Türklerde spor ve oyun kültürü çok yaygın idi. Bu Asurlar, Etiler ve Hititlerden yani ön Asya uygarlıklarından itibaren gelişerek devam etmiştir (Türkmen, 2016; Türkmen, 2017).

Mısır, çoğu Batılılar için, Afrika, Asya ve Avrupa kavşağında yer aldığı ve Roma İmparatorluğu'nun en güçlü karakollarından biri olarak faaliyet gösterdiği için sporları daha çok bilinmektedir. Mısır, antik kültürün koltuğu olsaydı, tarihçilerin, düşünce ve kültürel uygulamaların tarihini köklerine ayıran bir sorunu yoktu. Ancak bu indirgeme, Mısır imparatorluğu ile aynı zamanda var olan çok sayıda toplumu, kendi dilleri, anlatıları ve kültürel pratikleri olan toplumlara indiriyor. Afrika'nın, özellikle de Sahra-altı Afrika'nın tarihini incelerken, yerli halkları diğer olarak gören Batılıların önyargılarıyla savaşmak gerekir. Sayısız ülke, devlet, şehir, köy, kamp ve kabileye ev sahipliği yapan muazzam bir kıta olan Afrika, Mısır'ın tarihi ile sınırlı olmayan bir spor ve mücadele tarihine sahiptir(https://sports.vice.com/en_ca/article).

AMAÇ

Afrika'da sportif faaliyetlerin ve birçok sporun orijini antik Mısır uygarlığı olarak belirtilir. Bu inanış acaba ne kadar doğrudur. Bunun araştırılması gerekir. Bu çalışmada Mısır medeniyeti dışında Afrika ülke ve kabilelerinde sportif faaliyetlerin var olduğu üzerinde durulacaktır. Bu açıdan önemli bir çalışma olarak görülebilir.

AFRİKA ÜLKELERİ SPOR TARİHİ

Yunanlılar ve Romalılar gibi dövüş sporları eski Afrika'da büyük ve küçük ölçüde yapılmıştır. Bunun yanında Afrika'ya özgü olmayan birçok Güneydoğu Asya geleneği ve sopa dövüşü vardır (<https://sports.vice.com>). Mısır'daki Beni Hasan'ın tapınaklarında güreşçi ve sopa dövüşlerini gösteren freskler mevcuttur. Bu tapınaklar milattan önce yaklaşık 1950 'ye tarihlenmektedir. Bu fresklerde gösterilen

güreşçi ve sopa dövüşlerinin bir kısmı siyahtır ve resimlerde gösterilen tekniklerin bir kısmı Nuba sopasıyla mücadele ve güreşte görülebilir. Kurdufan'da yaşayan insanlar bugün Kurdufan'da yaşayanlarla aynı kültürü paylaşıyorlarsa, modern Nuba güreşiyle eski Mısır güreşi arasında bir ilişki olabilir. Burada dikkat edilmesi gerekenler şunlardır: 1) Güreş ve sopa dövüşünün resimleri, içlerinde kimin olduğu önemli değil, aynı özellikte görünmeye meyillidir. 2) Kurdufan'da yaşayan insanlar şimdi 4000 yıldan daha önce buraya taşınmış olabilirler. 3) Nubalılar soylu halk olabilir ve onların kültürleri, tüm kültürler gibi zamanla değişmiş insanlardır. Birçok savaşçı topluluğun dövüş sanatlarının gelişimine atıfta bulunan hikâyeleri vardır. Bu tür hikâyeler, grupları, toplulukları ve kültürleri ayıran paylaşılan değerlerin ayrılmaz parçaları haline gelir. Filmler dışında, Nuba güreşi Sudan dışında nadiren görülür. Filmde bile televizyon dışında, Sudan dışında nadiren görülür. Baqet III, Khety ve Amenemhat'a ait üç kaya mezarları, antik çağlarda bugüne kadar kaydedilen en eski ve en verimli görsel incelemesi yapan yüzlerce dövüş figürü içermektedir. Anahtar dövüş sanatı kavramları ve gelenekleri gibi: Dövüşçüler tarafından giyilen kemerler, tekme atma şekilleri, boks yapma, Tutma ve eklem kilitleme, basınç noktalarına vurma, sopa dövüşü, okçuluk, Kuvvet çalışması, dövmeler Afrika'dan Avrupa ve Asya'ya doğru yola çıkmışlardır. (<http://mardb.com/>).

Afrika kıtasında antik çağlardan günümüze yapılan ve geleneksel kabul edilen sporlar:

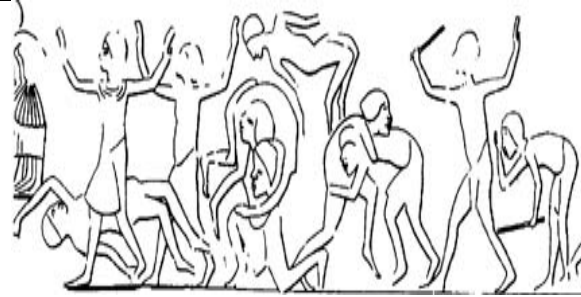
1. Güreş: Şöhretle Mücadele adlı kitabında: Atlantik'teki Afrika Dövüş Sanatları tarihi, Dr. Thomas Desch-Obi, erken savaşan spor tarihçilerinin Afrika güreş stillerini Mısır'ın Beni Hasan güreş sistemine yanlış yönlendirdiğini belirtiyor. Bununla birlikte, Mısırlı olmayan çeşitli Afrikalı nüfusların dilbilimsel tarihi ve arkeolojik kanıtları, modern tarihçilere güreşin neredeyse tüm Batı Afrika gruplarında ve "Nijer-Kongo konuşan halkların kültürel bir özelliği" nde yaygın olduğunu göstermektedir. Dövüş sporları Afrika kıtasındaki hemen hemen her kabile topluluğu içinde bulunur, ancak her grup savaş sanatlarını farklı şekilde uyguladı ve yaşadı. Bu dövüş sporlarının çoğunun etiyolojisi, sporun dövüş için pratik yapmasının ludik işlevine dayanmaktadır. Böylelikle, dövüş sanatları, savaş sporunun özel stiline başarılı bir şekilde uygulanmasıyla bir koruma aracı olarak ve kabileye zafer kazandırarak hatırlanır ve paylaşılır. Başka bir deyişle, çoğu Afrika dövüş sanatı mücadele için doğrudan bir sonuçtu. Bununla birlikte, birçok toplumda hiyerarşik bir fonksiyona da hizmet etmişlerdir. Mısır'da, güreş müsabakaları Firavun'un "tanrıçası" nı destekledi ve daha küçük toplulukların çoğunda erkekler, güreşteki zaferleri aracılığıyla erkekler oldular. Güreş, en azından Mısır'ın en popüler sporuydu, bu yüzden resmedildi. Ortak dönemden/Hristiyanlıktan önce 3000'den 1100'e kadar, çoğu spor sanatçısı güreşin etrafında toplandı. Mısırlı Beni Hasan kentinde bulunan muhteşem sanat eserleri, bir güreş karşılaşmasının ilerleyişini göstermek için 400'ün üzerinde güreş sahnesini gösteriyor. Bu sanat eseri, Ortak dönemden/Hristiyanlıktan önce (M.Ö.) 2000 yıllarında yerde güreşçilerin resimlerini, kollara ve bacaklara saldıran, birbirlerini zemine atıyor. Yunan antik güreş sistemi daha çok atma ve lobutlara odaklanırken, Mısırlılar daha fazla yer üzerinde güreşe odaklandılar (<https://sports.vice.com>). Baqet'in mezarında, doğu duvarında, çiftler halinde, bazen üçü veya bireysel savaşçı olarak gruplanmış 336 figür vardır. 336 dövüş sanatçısından 222'si boş el savaşında uğraşan savaşçı çiftlerdir. Sıra 1'de, şekil 1 savaşmak üzere iki eli boş (Çıplak el) savaşçısı buluyoruz. Soldaki savaşçı, belinin çevresine bağlanacak bir ipi tutarken, önceleri duran figür, zaten beline kadar ipi bağlar. Şekil 2'de iki savaşçı savaşmak üzere yola çıktı. Bu irade, savaşçıların kendi sanat çalışmalarına başlamadan önce sahip oldukları ilk tarihsel olarak belgelenmiş kayış kullanımını temsil eder. Bu sahne aynı zamanda Baqet'in oğlu Khety'in anıt mezarının doğu duvarı mezarında da tekrarlanır (<http://enacademic.com>). Güreş eski Mısırlılar tarafından oldukça popülerdi, sporun Mısır sanatında ortaya çıktığı sıklıkta değerlendirildi. Eskiden Ptahhotep'in Eski Krallık mezarında (M.Ö. 2300) ortaya çıkan bir dizi güreş sahnesi var. Krallar aynı zamanda o toplumun liderleri idi. Liderlik bir grup insanı, belirli amaçlar etrafında toplayabilme ve bu amaçları gerçekleştirmek için onları harekete geçirme, etkileyebilme bilgi ve yeteneklerinin toplamı olarak tanımlanabilir (Çetinkaya ve İmamoğlu,2018). Krallar bu nedenle sportif mücadelelere ve gösterilere fazlaca yer vermişlerdir. Krallık (Milattan önce 2000-1085). En ilginç sahnelerden bazıları, yabancıların Mısırlılara karşı güreşlerini gösteriyor. Nubyalı güreşçiler Mısır sanatında en az beş kez ortaya çıkıyor (<http://www.occasionalwitness.com>). Bu dönemde güreşin yazılı bir açıklaması yoktur, bu nedenle kesin puanlama süreci bilinmemektedir. Ama Milattan önce on ikinci yüzyılın sanat eserinde bir güreşçi diğerini boğduğunu ve okumaların altında bir yazıt olduğunu gösterir: "Kendinize iyi bakın! Firavun'un huzurundasınız", bu da boğulmanın o dönemde yasadışı olabileceğini gösteriyor. Ancak, daha önceki tasvirler Mısır güreşi sisteminin bir parçası olarak boğulduğunu gösteriyor, bu yüzden ya bu özel eserin yapıldığı zamanda yasa dışıydı ya da belki de Firavun'un önünde bir rakibi düşürmek için göstergeydi. Ramses III'ü tasvir eden Mısır resimlemelerinde, firavunun yabancılar ile güreştiği ve daha sonra onları mağlup ettiği gösterilmiştir. Bu görüntüler bir bütün olarak Ramses ve Mısır'ın itibarını güçlendirmeye hizmet ediyorlar, fakat gerçeklerden daha fazla propaganda olmuş olabilirler (<https://sports.vice.com>).

1.1. Nubyalı Güreşçiler: Nubya güreşleri Günümüzün serbest stil güreşine benzer bir mücadele dinamizmine sahipti. Mısırlılar herhangi bir koyu tenli Afrikalıyı "Nubyalılar" olarak tanımlamış gibiydiler. Nuba, en uzak ve ulaşılamayan yerlerden biri olan Merkez Sudan'daki Nuba Dağları'nda yaşayan etnik gruplar ve kabileler için kullanılan kolektif bir terimdir. Terim, onları tek bir grup oluşturmuş gibi tanımlamak için kullanılsa da, Nuba, farklı dilleri ve lehçeleri (Lafofa, Moro, Krongo, Mahas, Masakin, Tira, vb.) Konuşan çok sayıda farklı kabileden ve etikten oluşuyor. Nuba halkı, Sudan'ın merkezindeki Nuba Dağları'nın eteklerinde yer alan Sudan'ın en uzak ve erişilmez yerlerinden birinde ikamet ediyor. Erkekler bir Malaya takar ve bazen de kafatasları takarlar. Genç erkekler çıplak kalırken, kızlar da dahil olmak üzere çocuklar sadece bir dizi boncuk takarlar. Yaşlı kadınlar ve genç kadınlar boncuk takarlar ve bacalarının üzerinde bir madalyon takarlar ve bazen omzuna bir pelerin bağlarlar (<https://www.fscclub.com>). Sudan'da Nuba olarak bilinen bir grup insanın kendi güreş sporlarına sahip olmaya devam etmesi yanında, yiyecek, dans ve güreş maçları vardı. Sudan'ın Nubaları kendi topraklarında ve Mısır'da güreşti. Mısır gravürleri, Firavun'un Nubyalı güreşçileri yenerek, tarihçilerin Firavun'un propaganda makinesinin bir parçası olarak Nubyalılar'ı kazanmadaki gerçek yeteneğinden daha çok olduğuna inanıyordu. Nuba, aslında, başarılı bir güreşçilerdi, ancak genç bir adamın rekabetçi kariyeri onun evliliğine son verecekti. Nuba savaşçıları atalarının sporlarını yapmaya devam ediyorlar ve sözlü tarihler ve dövüş sanatları geleneği olsa da, çoğu araştırmacı Nuba'nın güreşinin modern güreşlere genel bir bakış açısı sağladığına inanıyor. Çocuklar ve gençler, köylerinin dışında kamplarda eğitim alırlar ve beyaz küllerle kaplanmış topluluk festivallerinde rekabet ederler. Ne yazık ki Nuba savaşçıları etkisiz kıldığına inanıyor; Böylece genç bir adamın güreş kariyeri, bir aile kurması ile hayatında oldukça erken sona ermektedir. Nuba'nın kadınları da yılda bir kez hasat hasat zamanı güreşiyorlardı. Steve Craig'e göre, özellikle yetenekli bir kadın, bazen evlilik de dahil olmak üzere topluluğunun beğenisini kazanmış olabilir; bu da hem onun hem de eşinin kariyerini sona erdirecektir. Modern Nuba kültürünün bu uygulamaları, geçmişte binlerce yıllık atalarının gelenekleriyle aynı veya en azından inanılmaz derecede benzer kabul edilir (<https://sports.vice.com>). Arkeoloji verileri, antik Nubia (Kush Krallığı) sakinlerinin yalnızca silahlı dövüş sanatlarını değil, aynı zamanda İsa'dan bin yıl önce güreş ve silahsız kendilerini savunma uyguladıklarını göstermektedir. Antik Mısır tapınakları ve mezarlarında güreş tasvir görüntüleri vardır. Dünyanın herhangi bir köşesinde böyle uzun ve çarpık bir dövüş sanatları geleneği iddia edebilecek başka bir kayıt yoktur. Güreş ve eller ile kendini savunma gibi dövüş sanatları, milattan önce 12. Hanedanlığı Mısır'da (Nuba Güreşi), tüm Afrika'nın orijinal dövüş sanatıdır (<https://www.fscclub.com>).

Şekil 1: Nubyalı güreşçiler, Milattan önce 1410 yılları

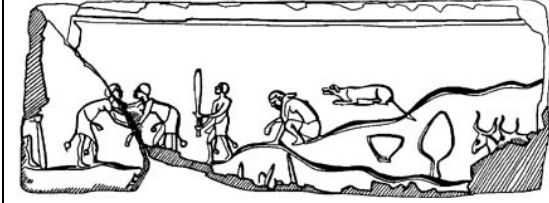

Şekil 2: Meyre (II) kaya mezarında güreşçiler kabartması, Milattan önce 1355 yılları

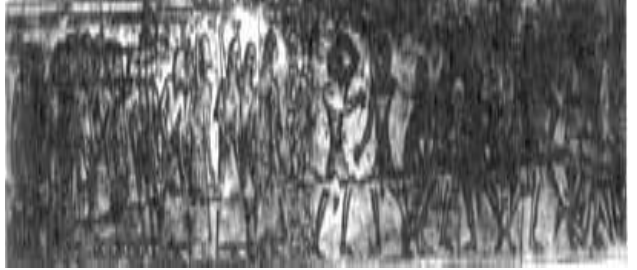
Nubyalı güreşçilerin en eski tasviri Mısırlı bir memur olan Tyanen'in mezarı duvar resminde bulunur (Şekil 1). Resim, birlikte yürüyen 5 erkeği gösteriyor, son adam iki güreşçi olan bir standardı taşıyor. Adamlardan birinin dışında Nubian fiziksel özelliklerine sahiptirler. Nubyalı güreşçilerin ç arasında Mısır'ın bel ölçüsü ve süslemeleri görülür. Belki de Nubyalılar güreşçilerin bir özelliğiydi. İlk dört Nubyanın ellerindeki çubuklar bir düello yarışmasında kullanıldı. Sopa dövüşü ve güreş müsabakalarının tasvirleri genellikle aynı anda insanların her iki olaya da katıldığını ima ederek birlikte ortaya çıkmaktadır.5 Elbette bu savaş sporları askeri eğitim için kullanılmıştır. Mısırlıların Nubyalı okçuları ordularına aldıkları biliniyor olsa da, belki de bu resim Nubyalı güreşçilerin Mısırlılar tarafından da çok saygın olduğunu göstermektedir. Kronolojik olarak, antik Nubia'daki güreşin ikinci illüstrasyonu, Meryre'deki (II) kaya mezarındaki bir kabartmadır. Meryre (II), ünlü Firavun Akhenaton'un (Meryem) inşa ettiği El-Amarna kentinde arandı. Meryem (II), güzel Kraliçe Nefertity'nin sarayıydı. Mezar duvarındaki resim, Kral Akhenaton'un tahtına

oturduğunu ve Nubia'dan haraç beklediğini gösteriyor. Yarışma sunumu, spor yarışmasını içeren festivallerle kutlandı.8 Yarışmalar Firavun, onun sarayı (oyun alanı), soylular, askerler ve yabancı topraklardan gelen elçiler önünde gerçekleşti. "Kutlama oyunları/Hürmet oyunları", Mısırlı üstünlüklerini boyun eğdirilmiş düşmanlarına göstermeyi amaçlamıştır. Meryre (II) nin mezarında, Akhenaton, bir Nubyalı ve bir Mısırlı arasındaki bir güreş karşılaşmasıyla rahatça eğleniliyor. Mısırlı ve Nubyalılar arasındaki maç dört aşamada sağdan sola gösterilmiştir. Mısırlı bir asker elbisesini giyiyor. İkinci aşamada Nubiyalı boyunduruk alırken mısırlı ayaklara dalıyor ve Nubian'ın bacaklarından kaldırıyor (Çift dalarak kaldırma yapıyor). Sonra Nubyalıyı yere indiriyor. Final karesinde Nubyalı sırtı üzerinde yere uzanmıştır. Mısırlı güreşçi, rakibinin üzerinde Firavun'un önünde geleneksel zafer pozuyla duruyor (Şekil 2). (<http://www.occasionalwitness.com>).

Şekil 3: Alman Arkeoloji Enstitüsü, Milattan önce 1350

Şekil 4: Medinet Habu10'daki Ramses III tapınağından kesit
(Oriental Institute of the University of Chicago)

Nubian güreşinin üçüncü kanıtı, yakın zamanda Amarna döneminden keşfedilmiştir. Diğer sahnelerin aksine, iki Nubyalı bir diğeri Firavun'dan ziyade Nubyalı bir kadın ve bir köpek gibi gözüküyordu (Şekil 3). Çubuk savaşçıları da aynı kumtaşı oyma üzerinde tasvir edilmiştir. Bu, kırsal alanda gayri resmi olarak belirlenen tek antik Nubyalı güreş sahnesi. Güreşçilerin bel kıyafetlerinden sarkan su kabakları ve ön planda bir boğa özellikle ilgi çekicidir. Nubyalı güreşin son iki arkeolojik göstergesi Medinet Habu10'daki Ramses III tapınağından gelmektedir (Şekil 4). Detaylandırılmış friz, Ramsesseum'da Ramses II tarafından inşa edilen bir prototipe dayanmaktadır. Medinet Habu'daki friz merkezinin orta kısmının onarılması gerektiğinde, bloklar Ramses'den alınmıştır. Kullanılan zemindeki renk farkı, yama çalışmasını belirgin kılarsa da, zanaatkarlar kabartmaları ustalikle yamalıyordu (Şekil 5). Şekil 5'te Ramses III ün Medinet Habu tapınak friz üzerinde tasvir Ramses II günlerinden antik Nubya Güreşi görülmektedir. Sanatçılar/ustalar frizleri onarmak için kullanılan bloklardaki metni değiştirmeyi ihmal etti. Ramses III'e adanmış ayrıntılı rölyefin ortasında, Ramses II'ye sunulan bazı övgüler vardır. Ramsesseum'dan bir blok, onarımın kısmen kısmen kullanılmasından sonra duvarın yanında atılmıştır. Atılan bölüm, Ramses II günlerinden bir Nubian-Mısır güreş maçına bir örnek verir. Aynı zamanda Medinet Habu frizinde tasviri ile aynıdır (Şekil 6). Medinet Habu'daki friz, Firavun Ramses III'ün "Kraliyet Görünüşü Penceresi" nin altındadır. Bu pencerede firavun savaş ve haraç ganimetlerini almak için görünecektir. Bu bakış açısıyla, Firavun'un önündeki avluda yürütülen "haraç oyunlarını" görmesidir. Pencerenin kendisi, "toprakları ayaklarının altına koyarak" ya da "düşmanın ayaklarını dikmek" gibi eski bir düşüncenin görsel bir ifadesidir. Ganimet oyunları, Mısır tarafından kazanılan toprakların halkının boyun eğdirilmesinin dramatize edilmesidir (Şekil 7,8). Eski Nubyalı güreşçilerin tümü, Mısır kaynaklarına atıfta bulunulan güney Nubalı Zencilere bir fizyognomik benzerlik göstermektedir (Şekil 9), (<http://www.occasionalwitness.com>).

Şekil 5: Eski Nubia Güreşi, Luksor, Mısır (Milattan önce 12 yy), Medinet Habu10'daki Ramses III tapınağından Sanatçıların kapartması (Oriental

Şekil 6: Ramses II günlerinden bir Nubian-Mısırlı güreş maçı
(Oriental Institute of the University of Chicago).

<p><i>Institute of the University of Chicago).</i></p> <p>Şekil 7: Kraliyet penceresi ve sporcular</p>	 <p>Şekil 8: Kutlama oyunları (<i>Oriental Institute of the University of Chicago).</i></p>
 <p>Şekil 9: Nubyalı Güreşçiler (<i>Museo Civico Archeologico. Relief Number 1887</i>)</p>	 <p>Şekil 10: Nubalı güreşçilerin temel duruşu (Sudan'da): Bellerindeki kemer üzerinde Kuş tüyü var.</p>

Chinua Achebe'nin ilk romanı olan *Things Fall Apart*, Nijerya'da genç erkeklerin kendi köyleri için yarıştığı ve tüm topluluğun tören davulculuğu için dans ettiği ve dans ettiği bir yarışmanın açıklamasını içeriyor. Achebe'nin romanı iki eski güreşi olan Igbo'lulara (eski adı Ibo olarak da değinilir) odaklanır. Erken dönem Batı etnografları, Igbo'nun güreşini kendi topluluklarının güreş tarzlarına kıyasla tanımlamaya çalıştılar, ancak çoğu Greko-Romen veya Lancashire güreşine yabancı değildi, bu yüzden karşılaştırmaları yeterli açıklama sağlamaz. Desch-Obi, Igbo'nun güreş stillerini kendi bölgelerindeki diğer antik topluluklardan farklı kılan şeylerin, komşuları Haota'nın ayaklarını kullanarak sıraya girebilmelerine karşın, MGBA'nın ayakları ile birlikte hapsolmasına, çarpılmasına ve süpürmesine izin verdiğine dikkat çekiyor (https://sports.vice.com/en_ca/article). Kuzey Nijerya'nın halklarında iki geleneksel dövüş sporu, çarpıcı bir dövüş sanatı ve bir güreş tarzı olan Kokawa vardır. Her iki sanat da bugün uygulanmaya devam ediyor. Onlara eşlik eden özgün üsluplar ve müzikler vardır. Afrika'daki aşiret kültürlerinden çıkan birçok savaş sanatı gibi, Kokawa güreşçileri de sportif yetenekleri için atalarını ve yeryüzünün ruhlarını ödünç alıyorlar. Geleneksel güreş, uzun bir geçmişi olan en eski sporlardan biridir. Ortaçağ adamları onu prenslerin ayrıcalığı olarak gördüler. Nijerya'nın çeşitli bölgelerinde ijakadi, Ngba, Gidigbo, Kokawa, Eke vb. Güreş yarışmaları, gün boyunca kumda ve bazen de ay ışığı-gece-spor oyunları sırasında sahnelendi ve hala devam ediyor. Ayrıca geleneksel festivallerde ve sahneleniyor. Gruplar arasında yöntemlerde varyasyonlar vardı. Ama bütün bunlara rağmen, güreş maçları hala farklı sosyal öneme sahip ve benzer bir uygulamadaydı. Geleneksel ortamlarımızdaki güreşin değerleri arasında, evlilikteki bir bayanın ellerini kazanması, erkeklerin gücü, onları kabileler arası savaflara veya benzerlerine hazırlamak için test edilmiştir. İyi güreşçiler toplumda büyük saygı görür. Bazı güreşçiler ödül alırken, diğerleri bazı geleneksel başlıklarla onurlandırılır. Bazı etnik gruplarda kadınlar güreşir, örneğin Nijerya'daki Bayelsa Eyaletinde olduğu gibi. Çoğu durumda müzisyenler güreşçilerine eşlik ediyorlar. Kabul edilen kuralların ihlal edilmediğinden emin olan hakemler vardır. Bazı bölgelerde yaş, kilo veya yükseklik sınırı yoktur. Ancak Geleneksel Spor Derneği, güreşçilerin kural ve yönetmeliklerle ağırlık kategorilerinde rekabet etmelerini sağlamıştır (<https://afrotradosports.com/kokawa/>). 1911'de Nijeryalı folklorcu Elphinstone Dayrell, kabile topluluklarında sözlü olarak aktarılan halk koleksiyonlarından oluşan Güney Nijerya'dan Halk Hikâyelerini yayınladı. Bir hikaye, bir güreşçinin aşağıdaki anlatısını içeriyordu: Su Ju Ju, kralın oğluna çok güçlü bir hale geldiğini ve görünüşe göre babasına çok benzediğini, gitmesi ve güreşmesi gerektiğini ve hiç kimsenin önünde duramayacağını söyledi. Su Ju Ju maçın gününde kralın oğluna en az korkmaya ihtiyacı olmadığını ve Ju Ju'nin çok güçlü olduğunu, ülkedeki en güçlü ve en iyi güreşçilerin birkaç dakika bile ona karşı ayağa kalkamayacağını söyledi. Ülkenin bütün insanlarına büyük ödülü (kralın bez ve para ödülleri) kazanana

sunmayı vaat ettiği ve en güçlü adamların gelmesine söyledi. Kralın kimsenin bilmediği oğlunu gördüklerinde güldüler ve "Bu küçük çocuk kim? Bize karşı hiçbir şansı olamaz" dedi. Ama güreşmeye geldiklerinde, çok yakında onun için bir eşleşme olmadığını gördüler " (https://sports.vice.com/en_ca/article).

1.2.Kadınların Güreşi /Senegalli Güreş: En üretken Afrikalı güreş geleneği, binlerce yıl öncesine dayanan ve Senegal nehrinden Kwanza nehrine uzanan Senegal sanatı laamb (Senegal Güreşi: kum üzerinde güreş) sanatıdır. "Laamb" olarak adlandırılan bu spor bir asır öncesine dayanır ve balıkçı ve çiftçiler için rekreasyon olarak başlar. Bugün, üst düzey savaşılar maç başına 100.000 \$ 'a komuta edebilir ve popüler futbol (futbol) yarışır (<https://www.fscclub.com>). Çoğu zaman güreş stilleri, kavganın ince ayrıntılarında akıcı olmayanlar için olduğu için genellikle Greko-Romen güreşiyle karşılaştırılır. Senegal güreşinde bir güreşçi rakibini yere koyduğunda maç biter. Senegal güreşi kadınların rekabet edebilmesi için tarihsel olarak açıldı ve Isabelle Sambou'ya göre, kadınlar kabileden ayrılana ve 20. yüzyılda kurumsallaşmış hale gelene kadar güreş yapmaktan yoksun kalmadılar. Ancak, Afrika'daki her antik güreş sanatı, modern zamanlarda kadınları dışarıda bırakmaya çalışmıştır. Güney Sahra'daki Taureg halkının Kel Faduy kabilesi, bir kadının ilk çocuğunun doğumuyla birlikte yaşını onurlandırmak için bir ritüel yarışması ile kadın güreşçileri kutlamak gibi eski geleneği sürdürmektedir. Köy kadınları, seyircilerdeki insanlara hitap etmek yerine kadın gücünü gösteren şiddetli güreş maçlarında yarışıyor. Arkeolojik kanıtlara göre, Minos uygarlığındaki insanlar kişisel eğlencelerini gerçekleştirmek için olayları organize eden ilk kişiler olarak belirtilir (Burmaoğlu ve İmamoğlu,2018). Bu durumun Afrika kıtasında da olduğu görülmektedir. Bazen 70 yaşlarındaki kadınlar çok genç kadınlarla dövülecek ve tüm maçlar genellikle övünme ile devam edecek. Diğer birçok Afrika geleneği kadın güreşini içeriyor olsa da, Kel Faduy modern kültürlerinin Müslüman olmasıyla birçoğunda kalktı. Ancak bazıları atalarının geleneğini sürdürürler, kadınlara kadın gücünü rekabet etme ve kutlama fırsatı verir (<https://sports.vice.com>). Efsanelere göre Nuba'nın dediği gibi, ataları bu hayvanlar arasında kavgaya ederken, maymundan nasıl güreşeceğini öğrendi. Nubiler erken çocukluktan nasıl güreşeceğini öğrenirler. Bir araştırmacı, "Nuba çeşitleri yürüyemeden önce güreşmeye çalışır" diyor. Başka bir araştırmacı şunları yazdı: "Güreş bu milletin yaşamında önemli bir rol oynar. Her iki cinsiyet de bunu uygular. Bazı bölgelerde, kadınların yılda bir kez güreş turnuvalarına katıldıkları ve burada erkeklerin güreştirilmediği " belirtilir (<https://www.fscclub.com>).

Serbest stil güreş: Ariama veya akiama, Lotuko halkının geleneksel güreşidir. Aslında, bu bir serbest stil güreş biçimidir. Herhangi bir beğenin rakibin vücuduna ya da onun peşine takılmasına izin verilir. Bacaklar rakibin bacaklarına karşı kullanılabilir. İlk kim düşerse yenik sayılır. Lotuko, genç güreşçileri eğitmek için özel bir eğitim sistemi geliştirdi. Diğer Nuba kabileleri gibi, Lotuko güreşi de hasat kutlamalarından düğün törenlerine ve çocukluktan yetişkinliğe kadar topluluk ritüellerinin ayrılmaz bir parçasıydı. Kızlar hasat festivalleri ve inisiyatif alama törenleri sırasında güreşirlerdi. Eski zamanlarda, güreş, günümüzde gerçekleşen klanlar ve köyler arasındaki bir yarışmadan ziyade daha çok bir ritüel yarışması ve gençliğin bir kutlamasıydı. Kızlar artık bu yarışmalara katılmıyor. Gençler ve erkekler için, ariama cesaretin bir göstergesi, toplumda erkeklerin rolünü oynamaya hazırlık ve savaşa hazır olma olarak kabul edilir (<https://www.fscclub.com>).

1.3.Takımlar arası Güreş Müsabakaları: Tarihte Nuba kabilelerinin sosyal yapısının özelliklerini yansıtan bireyler arasında değil, takımlar arasında güreş müsabakaları düzenlendi. Bu yarışmalarda klanlar ve köyler arasındaki rekabete yerleşmeye çalışıldı. Bu tür yarışmalar sadece erkekler arasında değil, aynı zamanda kadınlar arasında da gerçekleştirilmiştir. Tanınmış bilim adamı A.M. Zolotarev şöyle yazdı: "Kızlar arasındaki ritüel güreşin ikili toplum yapısıyla ilişkili olduğu bilinmektedir. Güreş maçları köyün ortasındaki meydana gerçekleşir. İki sıra oluşturan kızlar, her bir rütbenin ortasında en yüksek olan boylarına göre orada toplanırlar. Onlar çığlık atan bir kalabalık ve bebek tutan kadınların tezahürat ile yapılırlar. Güreş turnuvası bireysel yarışmalarla başlar. Yaşlı kadınlar, iki sıradan aynı boya sahip genç kadın çiftlerini alır. Her yarışmacı güreşçi rakibinin üzerinden bir kuşak atar ve güreşe başlarlar. Kazananları yüksek sesle alkışladılar. Bireysel maçlar biter bitmez, takım halinde yarışmalar gerçekleşir ve bu da turnuvanın zirve noktasıdır. Nuba'nın güreşinin teknik yönü söz konusu olduğunda, amacı rakibi zemine çarpmaktır. Nuba güreş bir ritüel ve eğlence sporudur ve ciddi yaralanmalar nadirdir. Mücadeleler kavganın önemli bir parçası olsa da, bu bir boks sistemi değildir." (<https://www.fscclub.com>). Günümüzde, Nuba kabilelerinin güreş gelenekleri, Sudan'da İslami kuralların güçlendirilmesiyle açıklanabilen, yalnızca erkek faaliyetleri olarak kalmaktadır. Bu gelenek, erkeklik ve toplumda erkeklik rolünü oynamaya hazır olma tezahürü olarak kabul edilir. Bununla birlikte, hasat kutlamaları ve olgunluğa giren kız güreşinin tüm gelenekleri kaybolmuştur. Lafofa, Sudan'ın Nuba halkları arasında etnik bir azınlıktır; Güney Kordofan'da yaşıyorlar. Bu grup temel olarak Müslümandır. Güreş eskiden Lafofa için

popüler olmuştur. Genellikle güreş maçları takvim tatillerinde gerçekleştirildi; onlar da ritüel denemeler sisteminin bir parçasıydı. Erkekler için iki yaş kategorisi vardı: "kamenai" - evlilik yaşına ulaşan ve "tembiling" yapan erkekler - ileri yaşlara ulaştılar. "Kamenai" ye dahil olmak için, genç bir adam bir dizi deneme yapmak zorundaydı. Bu yüzden yetişkin olarak kabul edilmek isteyen herkesin katılması gereken güreş müsabakalarını içeriyordu. Aslında, Lafofa toplumunda güreş, sadece erkekler için değil, kızlar için de başlangıç töreninde zorunluydu. Tören güreşi hasat mevsimi ile ilişkiliydi ve kızlar için çocukluktan kadınlığa geçiş törenini de temsil ediyordu. Kızlar için güreş, genç erkeklerin dövüş törenine benzer bir rol oynadı. Geleneksel olarak, kız güreşi, akrabalar arasındaki üyelere göre düzenlenmiştir. Bir kadının bir ilk bebeği olduğu anda, asla güreşmezdi (<https://www.fscclub.com>). Etnografik çalışmalar eski güney Nubyalılar ve güney Kordofan halkları arasında kültürel süreklilik gösteren bol miktarda kanıt sağlar. En ilginç benzerlik, Nuba tarafından güreşe verilen önemdir (Şekil 13ve14). Nuba'nın yeni bir antropolojik araştırması, bu spora olan sevgisini kaydetti, yazdı, "güreş Nuba'ya kriketin İngilizceye ne olduğunu. Her uygun insanın ve oğlanın yer aldığı tek bir spor. " İslamlaşma nedeniyle Sudanlıların çoğu, güreş de dahil olmak üzere İslam öncesi kültürel geleneklerini terk etti. Örgütlü aşiret güreşini uygulamak için diğer halklar Nilot Lotuko ve Dinka. Uzak güney Kordofanian tepe ülkesinde kümelenmiş, yarım milyon Nuba milyonlarca yıldır kesintisiz olarak kabile geleneklerini uygulamışlardır. Nuba güreşiyle ilgili etnografik kanıtlar kültürel öneminin altını çizecektir(<http://www.occasionalwitness.com>).

2-Boks: Nijerya hakkında Dambe, geleneksel boks yapmanın daha eşsiz biçimlerinden biridir. Çünkü dövüşçüler güçlerini yalnızca sadece elleriyle vurmak için kullanırlar. Yumruk atan el kumaşla veya ip ile sarılır ve "zare denen düğümlü kordon" ile bağlanır. Önde tutulan el yumruk açık ve çıplaktır. Dambe dövüşçüleri tekme atabilirler, ancak birincil silahları arka eldir, rakibin 'koruyucu' elini dağıtmak için yumruk elini kullanarak ağır bir darbe yapmak için her zaman hazırdır. Geleneksel olarak boksörler aşiret bezleri giyerlerdi ve bazen kabile sağlıkçı adam tarafından kendilerine verilen ellerinde tılsımlar ve diğer tılsımları takarlardı. Modern Nijerya'da amatör boksta boksörlerin artık vücutlarında tılsım taşımaları veya takmaları yasaklandı. Dambe boks batı Afrika kökenli bir çeşit boks olan Dambe'de kullanılan kol ve bacaklar kalın sicimlerle ya da zincirlerle sarılır. Böylece şiddetin dozu artırılmış olur (<https://onedio.com/haber/rakibi-fazlasiyla-etkisiz-hale-getirmeye-yonelik-olumcul-dovus-sanatları-545112>).

2.1.Nuba dövüşü: Sudan'ın merkezindeki Kurdufan tepesi ülkesi halkının hem sopalarla dövüşmesini hem de güreşmeyi içeren bir oyundur. Nuba güreşinin amacı rakibi yere indirmektir. Güreş nispeten eğlence amaçlıdır ve ciddi yaralanmalar nadirdir. Bu bir boks maçı gibi değildir. Nuba güreşi, en iyi, tarihsel olarak neredeyse çıplak olarak uygulanan, ayakta duran bir avlanma sistemi olarak görülüyor. Nuba sopası, temelde mızrak ve kalkanla savaşıma hareketlerini taklit eder. Küçük zırh giyilir, bu yüzden yaralanmalar ağır olabilir. Hem güreş hem de sopa dövüşü eğitimi, eski şampiyonların gözetimi altında pratik yapmak, atletik danslar yapmak, geleneksel şarkıları öğrenmek ve karma yiyecekler ve biralardan uzak dururken çok fazla süt içmek anlamına gelir. Nuba güreş turnuvaları ekim ve hasat festivalleri ile ilişkilidir. Bu festivallerde güreş yapmanın amacı, grup kimliğini inşa etmek ve grubun genç erkeklerinin cesaretini göstermektir. Nuba sopa dövüş turnuvaları genellikle hasattan sonra gerçekleşir. Bu kısmen, bunun geleneksel savaş mevsimi ve kısmen de iyi bir hasat için teşekkür etmesinden kaynaklanmaktadır. Çubuk dövüşü tehlikeli olduğu için, katılımcılar dövüşten önce dua eder ve tılsımlar koruma için giyilebilir. Bir katılımcı ciddi şekilde yaralanırsa, o zaman ya da ailesinin, genellikle bir inek ya da benzer değerli bir mal şeklinde, diğer köy tarafından tazmin edilmesi gerekir. Güreş ve sopa dövüş turnuvaları sırasında, şölenler, müzik, dans ve eski şampiyonlarla ilgili hikayeler pratiğin ayrılmaz bir parçasıdır. Her ne kadar sopalarla mücadele turnuvaları genellikle modern şehirlerde görülme de, güreş turnuvaları, aynı şehirlerde yaşayan insanlar tarafından kültürel kimliklerini hissetmelerine yardımcı olmak için sıklıkla kullanılıyor (<http://mardb.com/nuba-fighting/>). Nuba yaşamında köklü bir geleneğe sahip olan ve neredeyse her Nubalı kabile tarafından uygulanan bir gelenek. Yüzyıllardır Nuba ile uyum içinde yaşayan Baggara Arapları bile, onunla ilgili tüm geleneklerin yanı sıra güreş pratiği yapıyorlar.

Şekil 11: laamb güreşi (Senegal): Geleneksel Laamb güreş yarışmaları

Şekil 12: Senegal geleneksel güreş

Şekil 13: Nuba güreşi, Leni Riefenstahl.

Şekil 14: Nuba güreşi, Leni Riefenstahl.

Şekil 15: Kau köyünde dövüşen erkekler, Demir bileklikler ile güreş ve boks kombinasyonu

Şekil 16: Dambe boksörü

2.2. Dambe boks: Namibya'nın eski Kunene halkı, iki kısımdan oluşan engolo ve kandekadan oluşan çevredeki diğer topluluklarda çoğaltılan bir savaş sistemi yarattı. Kandeke, her ikisi de savaşta erkek ve genç erkekleri eğitmek için kullanılan sopalarla dövüş ve slap-bokstan (Slap-boxing=Yüz kısmına avuç içleri ile vurma/Şamarlama boksu) oluşuyordu. Normal karşılıklı olarak eller yumruk vurma pozisyonunda dururken yüze vurma anında şamar atılıyor. Engolo, kabileyi diğer kabilelerden gelen baskınlara karşı koruma ihtiyacından kaynaklanan çok daha acımasız bir el-ele mücadele sistemiydi. Şamarlama boks aynı zamanda köylerdeki genç erkeklerin bir eğlencesiydi ve gerçekten de daha popüler olan engolo sanatına yönelmek için ritüel gösterilerde eşleşmeler olacaktı. Şarkılar çalınacaktı ve genç bir adam dairenin merkezine doğru adım atacak ve açık ellerini kaldırarak mevcut olan herkese meydan okuyacaktı. Desch-Obi'ye göre, başka bir genç adam bu meydan okumaya cevap vererek olaya katılacaktı. Şamarlama boks maçları, öncelikle yüz ve vücuttaki açık vuruşların yanı sıra darbeleri atlatmak için ayak hareketleri ve kafa hareketlerinden oluşuyordu. Çocuğun biri vazgeçene kadar kavga devam edecek ve daha sonra şampiyon ile mücadele etme sırası için başka bir meydan okuyucu gelecekti. Kandeke genç erkeklerde koordinasyon geliştirdi ve onlara bir sopa ile becerilerini geliştirebilecekleri ve boş el manevraları için bir dizi öğrenebilecekleri bir çıkış sağladı. Şamarlama boks, erkeklerin, Engolo'nun daha zorlu ihtimaline girmeden önce, dövüş stratejilerini uygulamaya koymaları için güvenli bir yoldu. Engolo, yarışma ve mücadele için spor ve düello olarak kullanılan akrobatik bir mücadeledir. Yarışma alanında, engolo genç erkeklerle gelecekte ölümcül mücadele için hazırlık becerilerini test etme fırsatı verdi. Engolo'nun "spor" versiyonu, çoğunlukla, tekme atılırken, dövüşçülerin elinin veya ellerinin yere değdiği ters çevrilmiş bir pozisyondan atılan vuruşlardır. Muharebe sürümünde ise, baş, vücut ve bacaklar mücadele protokolünün bir parçası haline geldi. Desch-Obi'ye göre Kunene, engolo'nun "atalardan teslim edilen kutsal bir eğlencenin" olduğuna inanıyor. Dilbilimsel olarak, engolo, kendisini savunmak ya da bir rakibe saldırmak için de kullandığı çok saygın bir hayvan olan zebraya (ongolo) bağlanabilir. Engolo, hız ve çeviklik gerektirir ve zebra, Kunene (Yöre adı) kültüründe, bir uyanıklık sembolüdür. Kabile üyeleri kutsal bir ritüel (okukwatelela) aracılığıyla engolo ustaları oldular. Desch-Obi'nin açıkladığı beyaz toz (ompeyu) kullanarak savaşçının yüzüne bir çizgi çizildi ve bu, atası alemine giden portali sembolize etti. Portekiz köle tüccarları tarafından Brezilya'ya köleler alındığında, Engolo, köle nüfusu tarafından dansta gizlenen Brezilya savaş sistemi olan capoeira'nın temeli oldu. Eski Afrika dövüş sporları ile köle tutuklu ülkelerde yüzlerce ve hatta binlerce yıl sonra ortaya çıkan dövüş sanatları arasında sayısız bağlantı olduğu söylenebilir (https://sports.vice.com/en_ca/article). Tarihsel olarak, Dambe köy düzeyinde gerçekleşen bir halk dövüşü sporu idi. Maçlar festival günlerinde yapıldı. Aslen askeri becerilerin uygulama aracı olan bugün, kulüp üyeleri oyunu erkeklik gösterme, kişisel saygınlık kazanma ve kişinin ailesine ve köylüsüne onur getirme aracı olarak kullanır. Çağdaş pratikteki

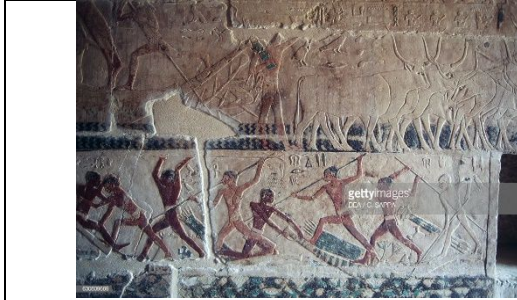
sanat, saha savaşlarına çok az uygulanabilirlik gösterirken, fiziksel güçlerin gelişmesi ve rakiplere cesaret vermenin ötesinde, modern oyunun bazı unsurları daha savaşçı bir atalara hitap ediyor. Örneğin, Dambe sadece baskın eli kullanır, "zayıf" el ise rakibe doğru uzatılır ve darbeleri önlemek için kullanılır. Bu nedenle, öndeki el bir kalkan temsil eder. Aslında baskın el "mızrak", diğeri "kalkan" olarak adlandırılır. Daha güçlü ele sahip bir greve izin vermek için kavrama ve kapma kullanılır, bu da kişinin kalkanının kırılması durumunda ne yaptığını temsil edebilir. Ayrıca, sembolik bir savaş alanında düello eden çiftlerde toplanan gruplar arasında Dambe yarışmaları düzenleniyor ve savaşın metaforu, "öldürme" teriminin sürmekte olan grevi ifade etmek için devam eden kullanımında açıkça görülüyor (<https://ejmas.com>). Bireysel Dambe maçları, Powe notlarının, normal olarak boyut olarak eşit olarak eşleştirildiği rakiplerin çiftleri arasındaki bir dizi savaştan oluşur. Ancak, Avrupa tarzı boks anlamında ağırlık sınıfları olmadığı için, çağdaş profesyonel Dambe maçları yasal olarak "ağır sıkletlere" karşı "düşük" sıkletler dövüşebilir. Dambalı boksörler, vücudun herhangi bir yerinde yumruk, kafa veya ayak ile çarpabilirler. Yukarıda belirtildiği gibi, sadece bir yumruk (sağın veya solun savaşçının baskın eline bağlı olup olmadığı) vuruş için kullanılır. Bu el, bir yumru içine toplanmış, üzerinde bir zare denen düğümlü bir kordon bağlı olan bir kara denir kumaş parçası sarılır. Powe, bazen bu düğümlü kordonu yer camına daldırma geleneğine işaret eder. Rakipler dizler bükülmüş hazır bir pozisyonda dururken, rakip el, rakibe karşı vurma darbeleri sağlamak için hazırlık olarak arkaya doğru uzatılır. Ön taraf, avuç içi rakibe karşı bir "kalkan" ile bakan parmaklarla tutulur. Bu el, rakibin kafasını bir grev hazırlığında tutup tutmak için kullanılabilir(Benzer bir şekilde, modern bir maçın tarifinde, Uthman Abubakar, Dambe oyuncunun ayakta durduğunu yazıyor, "açık eliyle [koruyucu el], el sıkışması ya da rakibinin parmaklarını kancalamak için acımasızca titiyor." Geleneksel olarak, yumruk ayağı (sağ gardlı bir boksörün sol ayağı) ayak bileğinden dizine uzanan bir zincir ile sarılmıştır. Akayau olarak bilinen bu tekme atarken bir silah olarak kullanılabilir. Bununla birlikte, tekmeler ayak ile devam edilebilir. Her ne kadar akayau'nun kullanımı, modern Dambe boksu içinde terk edilmiş olsa da, Carambe hala koruma için sık sık beze sarılı tercih edilen bir tekme bacağına bulunduğunu belirtiyor. Tekme repertuarının özel tanımları etnografik literatürde mevcut olmasa da, Powe savaşçı Dan Cana'dan ("Çin'in oğlu") söz ediyor, çünkü "karate'yi tekmelemeyi seviyor" (31). Tekvando Koreli dövüş sanatında eski bir rakip olan Carambe (Nijerya Ulusal Taekwondo Şampiyonası 1992, 1993 ve 1994) buna destek sağlıyor. Modern tekme stilini Kore sanatının ön, yan, hilal ve balta vuruşlarıyla karşılaştırır. Ancak, Dambe savaşçılarının nadiren diğer tekme kullandığını da ekliyor. Dambe'deki hedef, tek bir "ölümcül" darbe (kwab daya) sunmaktır, yani rakibin elinin veya dizinin toprağa temas etmesine neden olan (veya daha da iyisi, onu yere doğru dümdüz eden) bir anlam ifade eder. "Ölümcül" bir darbe fikrine uygun olarak, bu ikinci rakibe (Abubakar) "öldürme" olarak adlandırılır. Tek "öldürme" darbesi kavramı "modern Dambe'nin her türünde muhafaza edildi. Maçlar üç tur için planlandı. Uzun bir süre hareketsiz kaldığında yuvarlak bir biter, bir boksörün elinin bağlanması gevşer ya da savaşçı "gönüllü olarak dövüş duruşunu kırar" (Powe 20). Geleneksel boks müsabakalarında, maçlar bir daire ile çevrili bir köyün içinde temiz bir alan anlamına gelen temizlenmiş havada ("savaş alanı" veya arena) yer alır. Afrika dövüş olayları ile genel bir kural olduğu gibi, Dambe nöbetleri ile vurmaları müzik eşlik ediyor. Bu durumda birincil davul (davulcunun omzundan asılmış çift-membranlı, kum saati şekilli, davul) ve ikincil davullar, özellikle küçük kuntuğu içeren bir Hausa bateryası vardır. Davullar, oyunu oynamak için kullanılır. Dambe de doğaüstü "ilaç" kullanımı için dikkat çekiyor. Bu ilaçlar genellikle tılsımlar gibi fiziki eşyaları alırlar ve çeşitli fiziksel veya psikolojik hasarlara karşı korunmak ve / veya bunları korumak için kullanılırlar. Sadece geleneksel boks değil, geleneksel dövüş sanatının her türünde, tıpkı ve geleneksel boksu ne seviyede olursa olsun ayıramazsınız, çünkü bu cazibeyi korumak veya zafere sahip olmak için takılar kullanılmasına çok fazla inanç olduğu için takılar kullanılır (<https://ejmas.com>).

3- Çubuk-Mücadele / Nguni "Sopa Mücadelesi": Bu dövüş sanatı, Güney Afrika'nın genç Nguni çobanlarının uzun süredir devam eden eğlenceleri arasında. Bu, rakiplerin saldırı ve savunma oynamaya yöneldiği ve vücut bölümünün vurulduğu noktalara göre puan topladığı beş saate kadar sürebilen bir sopa savaşı. Kanlı bir spor olabilir, bazı rakipler öldü, ama adanmışlar, kültürel ifadeyi teşvik ettiğini ve beceri, disiplin ve fit bir fizik gerektirdiğini söyleyerek eleştirilerden uzaklaşıyorlar. Güney Afrika'nın bazı bölgelerinde yasaklanmış olmasına rağmen, bugün hala bazı ilçelerde oynanıyor (<https://www.fsclub.com>). Balık avı ve avlanma sopasıyla kuşları avlama Eski Krallık'tan sonra asil bir eğlenceye dönüşmüştür (Koca ve ark.,2018b). Medinet Habu tapınağında güreş ve tek sopa sahneleri bulunmaktadır. Sopa dövüşü Mısır'da önemli bir spordu (İmamoğlu ve Koca,2018). Milattan önce on dördüncü yüzyıldan kalma sanat eserleri Thebes, birbiriyle çarpışan iki sopa dövüşçüsünün çarpışmayan kollarına elleri sarılmış ve koruyucu bir koruyucusu olan sopalarla gösterir. Aynı dönemdeki diğer sanat eserleri, ellerinin her birinde sopalarla savaşan dövüşçüleri içeriyor ve bazı Mısırlı dövüş müsabakalarının

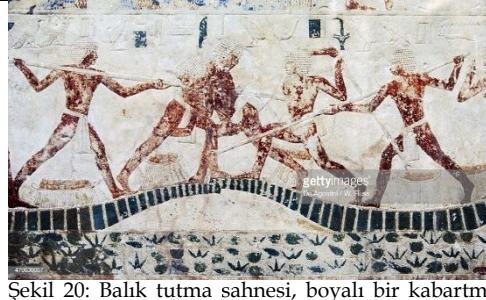
tek sopa olduğunu ve diğerlerinin iki kat olduğunu ortaya koydu. Maçlar yetkililer tarafından değerlendirildi ve tarihçi Nigel Crowther'e göre, "biri ya teslim yoluyla ya da daha fazla sayıda isabetle zafer elde edebilirdi." Sopa dövüşünün sanatsal tasvirlerine ek olarak, Milattan önce 1991'e tarihlenen Ramesseum Papirüs, çift sopa yarışmasında iki rahibi açıklar. Mısır'daki eski sopalarla dövüş, Osiris tarikatına bağlıydı ve aynı Ramesseum Papyrus'du, oğlu Horus'un oğlu Osiris'i öldüren Seth'in yavrularını anlatıyor, "Çubuğunuzu gökyüzüne kaldır, sırtlar göçebe keçilerinkiler gibidir. "

Sopa dövüşünün eski tasvirleri, Eski Krallık'ta (Milattan önce yaklaşık olarak 2900-2150) balık avcılığında meydana gelir, "Nil'deki balıkçılar, uzun tekneler ile kamış teknelerini itmek için kullanılır". Oyuncular tarihçi Steve Craig, bu 'savaşların' muhtemelen iyi huylu bir at sürüsünden kaynaklandığını veya özellikle verimli bir balıkçılık alanında toprak üstünlüğünü sürdürdüğünü açıklıyor.

Şekil 19: Balık avlama sahnesi ve sığır ile kabartma, Khnumhotep ve Niankhkhnum Mastaba, Saqqara Nekropolü, Memphis, Hanedan V.

Şekil 20: Balık tutma sahnesi, boyalı bir kabartmanın detayı. Mısır uygarlığı, Eski Krallık, Hanedan V.

Şekil 19'daki balık tutma sahnesi 1979 yılı UNESCO Dünya Mirası Listesine girmiştir (<https://www.gettyimages.com/photos/ancient>). Mısır uygarlığı Memphis antik Mısırda bir şehir adıdır. Sudan'ın Nubası da sopalarla mücadele ve milattan önce on dördüncü yüzyıl yarıştı. Gravür, dövüş sporcu tarihçi Michael Poliakoff'a göre, dövüşçülerin kendileriyle çatışmaya hazırlanırken, bir tarafa açıkça dövüşen Nubyalı güreşçilerin rekabet ettiğini gösteriyor. Ek olarak, milattan önce yaklaşık 2,000 Ramses III'ün bir kabartması. Mısırlılar Nuba'dan değil, sadece Nuba'dan gelen daha koyu tenli bir halk oluşturmuş olsalar da, 'Nubyalı' savaşçılarla dövüşmek için yarışan tasvirleri içeriyor. Kunene'nin kadeka sisteminin sopa-dövüş yönü, genç erkekleri insanlarla savaşmak için silah kullanma ve hayvanlarını yırtıcılardan korumak için eğitti. Küçük çocuklar, dövüş becerilerini geliştirmek ve sığırları, kabilelerinin ödülünü, diğer erkeklerden veya av hayvanları avlamak için yetkin hale gelmek için sopalarla mücadele ederlerdi (<https://sports.vice.com>). Antik Yunandaki "Üç ayaklı kazanlar, atlar ve katırlar, güçlü baş sığırlar" gibi ödüller (Ermis ve ark., 2018; Yamaner ve İmamoğlu, 2018b) olmadığı görülür.

4-Kırbaçlama: Nuba sopası, temelde mızrak ve kalkanla savaşma hareketlerini taklit eder. Hafif zırh giyilir, bu yüzden yaralanmalar ağır olabilir. Bir başka tuhaf Nuba dövüş tarzı ise, kadınlık dönemine girişin ritüelinin bir parçası olan bir kadın dövüş sporu olan kırbaçlama mücadelesidir. Yetişkin dünyalarına kabul edilmek için, kızlar yarışmada yetenek ve cesaret göstermelidir. 1975'te ünlü Alman sinemacı ve fotoğraf sanatçısı Leni Riefenstahl, Nuba'da bir Kau köyünde 16 hafta geçirdi ve ardından uluslararası en çok satanlar haline gelen "Kau Halkı" ve "Nuba'nın Sonu" adlı iki fotoğraf albümü yayınladı. Kızları

kırbaçlayan ve acımasız adamların köyler arası kavgalar, sopa dövüşü, güreş ve demir halkalarla boksu bir araya getirdiğini anlattı ve şöyle anlatıyor: “İlk önce, sopalarla kavga ediyorlar, ondan sonra bileğe sabitlenmiş demir halkalar ile. Yakında, nöbetçiler bir tanesi yere düşene kadar çok daha hırslı ve daha tutkulu oluyorlar. Hakemler, nöbetlerin adil olduğunu gözlemliyorlar. Ancak, hiçbir savaşçı için ölüm vakası yaşanmış olsa da, ciddi bir şekilde yaralanmış olsa bile, bir pes edecek. ”. Tira ve Moro kadınları, kırbaç dövüşünün vahşi sporunda yetkin olarak biliniyor. Bu etnikler için, diğer Nubyalı klanlar için olduğu gibi, ritüel onların yaşamlarının önemli bir unsurudur; ritüel sırasında, test edilen kişinin cesaret göstermesi gerekir - sadece çocuklar ve yetişkin erkekler için değil, aynı zamanda kızlar ve kadınlar için de geçerlidir. Kadınların sopalarla savaşarak cesaretlerini kanıtladıkları diğer klanların aksine, Tira ve Moro kadınları, “lepido” olarak adlandırılan kamçılarla mücadele ruhuna sahipler. Bu olaylarda ve kan dökülme ve diğer yaralanmalar sıklıkla meydana gelir. En cesur savaşçılara yetişkinlik verilir, ancak daha korkak veya vasıfsız bir sonraki kırbaç dövüşünden ve bir daha yükseltme şansından bir yıl veya daha fazla bir süre beklemek zorunda kalabilir. Bu muharebe sporu kadınlık dönemine başlamanın ritüelinin bir parçasıydı. Yetişkin dünyalarına kabul edilebilmek için, kızların yarışmada yetenek ve cesaret göstermeleri gerekiyordu. Ritüel terimleri ve bu yarışmanın kuralları oldukça belirgindir - yarışmacılar birbiri ardına çarpışırlar. Aslında, şu şekilde giden bir düello var. Bir düelloya başka bir kadına meydan okumak için, meydan okuyucu bir kırbaç ve bir kalkan almalı, rakibine doğru ilerlemeli ve rakibinin ucunu yavaşça rakibine atmalıdır. Eğer diğer kadın meydan okumayı kabul ederse, o da onun kırbaç ve kalkanını alır ve savaşçılar birbirlerinin karşısındaki pozisyonu alırlar. Meydan okuyucu, önce rakibini herhangi bir yere vurarak vurmaya çalışır. Darbe karşısında, diğer kadın dışarı çıkar. İleriye giden kadın, bittiğini işaret edene kadar bu şekilde dönüyorlar. Sonra düellocular kendi gruplarına geri dönerler. Bir sonraki kadın öne çıkıyor, birine meydan okuyor. Aynı vahşi çırpma gerçekleşir. Ve böylece devam etti. Cilde direkt vurmanın sesi, alkışlarla ve alkışlarla karşılanır; Vurulmuş olan kadın acı belirtisi göstermez. Bazen dövüşen bir kadın rakibini isabet ettirmeyi başarıyorsa bazen eğlenir, ama bazen affedilmek istenir gibi görünüyor. Bazı anlarda öfke derinden koşuyor gibi görünüyordu, kadınlar birbirlerini birbirlerinden ayırana kadar birbirlerini tutmaya devam ediyorlardı. Leni Riefenstahl, Kau köyünde karşılıklı kırbaçlanan kız çocuğu tasvir etti. Bazı kabilelerde, kızları diğer kızlar tarafından değil, seçkin erkekler tarafından ateşlenir. Güney Sudan sınırında Etiyopya'da bulunan Hamar (Hamer) halkı, genellikle erkek kardeşlerin akrabalarına olan sevgisini kanıtlamak için kadınları kamçılayan bir geleneğe sahiptir. Kızlar ve kadınlar, Maza denilen akrabalarından birini iyice çırpma için yalvarırlar. Tira ve Moro'nun kızları olarak Hamar kadınları acıyı göstermezler - yara izleriyle gurur duyduklarını hissetmeleri gerekir. İçeri girmeyi reddeden bir kadına bakarlar(<https://www.fsclub.com/vidy/small-nuba-e.shtml>).

Şekil 21: Sopalarla dövüşte Sürmalı kadınlar

Şekil 22: Kırbaçlama için hazırlanan Kau kızları

Şekil 23: Engola

Şekil 24: Savika sporu için Boğa

5- Ngolo (Engola) ve Capoeira:

5.1.Engola: Tam anlamıyla tercüme edildiğinde “güç, güç” anlamı Engolo veya Ngolo olarak bilinen bir Afrika savaş sanatıdır. Bu “geleneksel” savaş sanatı formunun Güney Angola'da bulunan Cunene Irmağı'ndan kaynaklandığı söylenir. Görünüşe göre, bu savaş sanatı formunun doğada “ritüel” olduğu söyleniyor. Ayrıca, özellikle Amerikan kıtasında yaşayan Afrika diasporasıyla son derece popüler olan bir dövüş sanatı biçimi olduğu söylenir. Güney Angola'da birkaç grup tarafından gerçekleştirilen Engolo / NGolo (güç / güç) ritüelist mücadele; vuruşlar, atlama/yana kaçmalar ve bacak süpürmeleri, özellikle ters konumlarda, yani yere ya da bir ya da daha fazla elin kökleri ile vurgulanmaktadır. Zebra'nın, geniş araştırmalar yapmış olan Dr. TJ Desch Obi'ye göre savaş şekline etkilendiği, atası ibadetine sembolik bağları olduğu ileri sürüldü. Tersine çevrilmiş pozisyonların savaşan insanların hem fiziksel hem de ruhsal olarak bağlantı kurmasına yardımcı olduğunu iddia ediyor (<http://martialask.com/>).

5.2. Capoeira: Dans, dövüş sanatları ve müziğin unsurlarını birleştiren popüler bir Afro-Brezilya sporudur. 16. yüzyıl Brezilya'sındaki kökenleri, bazen "ngolo" ya da "engolo" olarak anılan Angola'dan

olduğu düşünülen, geleneksel Batı Afrika dövüş sanatlarının köle uyarlamalarından gelmektedir. İki gelenek, aynı hareketlerin, ritimlerin ve seslerin çoğunu paylaşır. Zarif dans hareketleri olarak gizlenen güçlü vuruşlarla karakterize edilen Capoeira, Portekizli köle ustalarının Afrika geleneklerini, özellikle dövüş sanatlarını yasaklayan kurallarına cevap olarak ortaya çıktığına inanılıyor.

6. Eşek Yarışı: Kenya'nın araba kullanmayan adası Lamu'da popüler olan bu yıllık yarışma, jokeyleri iyi eğitilmiş eşekler yarışında eyer olmadan görmek isteyen binlerce kişiyi kendine çekiyor. Bu spor, çalın bir beceri gerektiriyor ve yüzyıllardır etrafta.

7. Savika: İspanya'da boğaları çalıştırıyorlar ama Madagaskar'daki Betsileo topluluğunun arasında iriliğe boğalar var. Bunu bir rodeo gösterisi gibi düşünün – bir Brahman boğasının kafesinden alana alındıktan ve serbest bırakıldıktan sonra oyuncular mümkün olduğu kadar uzun süre boğanın üzerindeki çıkıntıya tutunmaya çalışırlar. Bu oyunun sonunda dağıtılan madalya yoktur (<https://www.fscclub.com>).

8. Ta kurt om el mahag: Londra'daki 2012 oyunlarının öncesinde Olimpiyatlardan düşürülmüş olan beyzboldan önce, Libya çölünde Berber kabileleri arasında Avrupalı mevkidaşıyla çarpıcı bir benzerlik taşıyan bu spor vardı. Berberlerin, Taş Devri sırasında oyunu Avrupa'ya getirdiğine inanılıyor (<https://www.fscclub.com>).

SONUÇ

Afrika kıtasındaki sporun tarihi görünümü Mısır'a odaklanarak büyük ölçüde çarpıtılmıştır. Çok sayıda ülkeye, şehre, köylere, kamplara ve kavimlere ev sahipliği yapan muazzam bir kıta olan Afrika, Mısır'ın hikâyesiyle sınırlı olmayan bir sporla mücadele tarihine sahiptir. Nubyalı güreşçiler Mısır sanatında en az beş kez ortaya çıkmıştır. Kadim Nubyalılar güreş, Dambe ve sopa dövüşüne katıldılar. Mısırlıların Nuba gibi kabilelere boyun eğdirdiğini düşünmek mantıklıdır. Kuzey Nijerya'nın halklarında iki geleneksel dövüş sporu, çarpıcı bir dövüş sanatı ve bir güreş tarzı olan Kokawa vardır. Orta sayı veya arpadan bazı sporların Afrika'ya yayılmış olabileceği gibi Afrika kökenli bazı sporlarda (Örneğin; Ta kurt om el mahag) diğer kıtalara yayılmış olabilir. Afrika kıtasında antik çağlardan itibaren "Dambe boks, değişik güreş türleri, çubuk döğüşleri, kırbaçlama, Engola ve Capoeira, Eşek yarışırma, savika ve Ta kurt om el mahag" adında sportif mücadeleler yapılmış ve gelenekselleşmiştir. Afrika kıtasında Mısır medeniyeti dışında kalan ülkelerin ve kabilelerinde sportif oyunları ve gelenekleri etraflıca araştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Burmaoğlu, G.E., İmamoğlu, G. (2018). Girit-Minos Uygarlığında Sporlar ve Görsellerdeki Yansımaları. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt: 20, ISSN: 1302-2040
- Çetinkaya, G., İmamoğlu, G. (2018). Research on Leadership Tendency of Students Taking Sports Education According Difference Variations. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Cilt: 11 Sayı: 59, 719-725, www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
- Ermiş, E., İmamoğlu, G., İmamoğlu, O. (2018). Antik Yunanda Atletizm Etkinlikleri ve Görsellere Yansımaları. *Akşemseddin Uluslararası İnsan, Toplum ve Spor Bilimleri Sempozyumu*, Çorum.
- Demirtaş, Ö., İmamoğlu, G. (2018). Antik Mısır'da Cimnastik, Dans, Top Oyunları Görsellerinin Yorumlanması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Cilt: 11 Sayı: 59, 484-491, www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
- Hamed, A.E.A. (2015). Sport, Leisure: Artistic Perspectives in Ancient Egyptian Temples (Part I). *Record, Rio de Janeiro*, v.8, n.1, p.1-17
- İmamoğlu, G., Koca, F. (2018). Eski Çağ Mısırda Boks, Güreş ve Eskrim İle İlgili Figürler Üzerine Yorumlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 11 Sayı: 59, sh.555-559
- Koca F., İmamoğlu G., İmamoğlu O. (2018a). Sports Status of High School Students And Investigation of Personality Characteristics by Gender. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 80, Ekim 2018, 31-42
- Koca, F., İmamoğlu, G., İmamoğlu, O. (2018b). Antik Mısırda Avcılık, Binicilik, Okçuluk ve Görsellerin Yorumlamaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 11 Sayı: 59, 1490-1497. www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
- İmamoğlu G., Gönülatış S., İmamoğlu O., (2018). Sanatsal Tasvirlerde Bazı Sporların Kökenleri. *Uluslararası Herkes için Spor ve Welnes Kongresi Özet Kitabı*, Antalya
- Kornel, E. (210/2011). *Geschichte des Sports, Geschichte des Sports und anderer Bewegungskulturen*. sport1.uibk.ac.at/lehre/.../Geschichte%20WS10-11.pdf
- Kyle, D.G. (2014). *Sport and Spectacle in the Ancient World*. John Wiley & Sons, Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex.
- Türkmen, M. (2017). Türklerde Spor ve Oyun Kültürü. *Uluslararası Türk Halkları Geleneksel Oyunlar- Sporlar Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Kahramanmaraş, 1-14.
- Türkmen, M. (2016). Osmanlı Arşiv Belgesinde: XIV. Yüzyıl Bursa Ahmed-i Dâ'i Mahallesinde İkinci Bir Güreş Tekkesi. *III Uluslararası Geleneksel Türk Güreşleri Sempozyum ve Oyunları Bildiri Kitabı*, Kahramanmaraş, 281-295.
- Yamaner, F., İmamoğlu, G. (2018a). Sport Performance Colors Power and Effect. *Turkish Studies*, Volume 13/15, Spring 2018, p. 509-520
- Yamaner, F., İmamoğlu, G. (2018b). Homeros Destanında Sportif Etkinlikler ve Görsellerin Yorumlanması. *Akşemseddin Uluslararası İnsan, Toplum ve Spor Bilimleri Sempozyumu*, Çorum
- İnternet Kaynakları**
- https://sports.vice.com/en_ca/article/bmqvw8/illuminating-the-fighting-history-of-ancient-africa
- <https://www.fscclub.com/vidy/small-nuba-e.shtml>
- <http://www.fscclub.com/vidy/index-ethnic.shtml>
- <http://mardb.com/nuba-fighting>
- https://ejmas.com/jalt/2005jalt/jcsart_Green_0905.html
- <http://enacademic.com/dic.nsf/enwiki/11837423>
- <http://www.occasionalwitness.com>
- <https://afrotradosports.com/kokawa/>
- <https://www.gettyimages.com/photos/ancient-egyptian-fishing?mediatype=www.okayafrika.com/7-traditional-african-sports-olympics/>